

И. С. Тургенев

МУМУ

Қисса

**Душанбе
Маориф
2016**

ББК 84 Р1-44

Т – 87

Т – 87. И. С. Тургенев. Муму. Қисса. Аз русӣ тарҷумаи Маҷид Салим. Душанбе: Маориф, 2016, 48 саҳ.

ISBN 978-99947-1-383-7

© Маориф, 2016

МУМУ

Кисса

Дар яке аз кӯчаҳои ҳошияи Маскав дар бинои хокистарие, ки сутунҳои сафед, болохона ва пешайвоне дошт, айёме ашрофзани бева дар халқаи хидматгузори зиёдаш зиндагӣ мекард. Бачаҳояш дар Петербург вазифаи расмӣ доштанду духтарҳояш ба шавҳар баромада буданд. Ашрофзан гоҳ-гоҳе ба сафар мебаромад ва даврони охири зиндагии ӯ дар ғурбат, чудой ва нотавонии хастаю афгоркунанда мегузашт. Рӯзҳои охири умраш бо нохушӣ сипарӣ шуда, шабҳо низ барояш дилгиру тира метофт.....

Аз миёни кормандонаш дарбон Герасим одами маъруфтар ҳисоб мешуд. Вай марди коматбаланду паҳлавончусса, вале гунги модарзод буд. Ашрофзан ӯро аз деҳа оварда буд, он ҷо вай дар кулбае дур аз бародаронаш танҳо мезист ва инсони ҳалолкору меҳнатдӯст буд. Неруи фавқулодааш имкон меод, ки ба танҳои кори ҷаҳор нафарро анҷом диҳад. Дастони коркӯфтае дошт. Чӣ қадар хуш буд дидани вай, хангоме ки шудгор мекард. Гӯё ки бо дастони паҳну нерумандаш бар муштаи сипор фишор оварда, бе ёрии аспакаш қалби саҳти заминро ҷок мекунад ва ё дар рӯзи Петров чунон бунёдбарандоз дос мекашид, ки мегуфтӣ агар аз пеш ҷангалаки тӯсҳои ҷавон барояд ҳам, онро аз беҳу бун пок медавад ё бо занҷири сеоршинӣ он сон пайваста ва беист мекуфт, ки дар он лаҳзаҳо

мушакҳои барҷастаи бозувони фароҳаш мисли фишанг болою поён мешуданд. Сукути ҳамешагиаш ба заҳмати ҳалоли вай шодии фараҳафзое зам мекард. Ӯ инсонии шоистае буд ва агар ҳамин қисмати талҳаш намебуд, ҳар духтаре бо шодмонӣ ба ӯ ба шавҳар мебаромад.

Вале инак, Герасимро ба Маскав оварданд, мӯзааш хариданд ва барояш сарулибоси тобистонаю зимистона дӯхтанд. Баъд ба дасташ чорӯбу бел дода, хизматгораш таъйин карданд. Аммо яку якбора шеваи нави зиндагӣ ба ӯ писанд наёмад. Зеро вай аз хурдӣ дилбохтаи кори сахро ва зиндагии дехотӣ буд. Ӯ, ки бар асари бадбахтии хеш аз муошират бо одамон маҳрум шуда буд, мисли ниҳоле дар марзи ҳосилхез лол, вале тавоно ба камол расид. Чун ӯро ба шаҳр кӯчонданд, намефаҳмид, ки бо ӯ чӣ мекунанд, дилтанг мешуду пакар, он гуна ки букқаи ҷавону солимеро аз марғзоре, ки гиёҳони шодоби он то зери шикамаш мерасиданд, якбора бигиранду ба вагон бор кунанд ва бо суръат бибаранд, бо гулғулаву фарёд бибаранд ва Худо донад, ки кучо!

Хидматхоеро, ки бар уҳдаи Герасим гузошта буданд, нисбат ба корҳои пешини вазнини дехқонӣ дар назараш мисли бозӣ менамуданд. Дар ним соат ӯ ҳамаи корҳояшро анҷом медоду боз бо даҳони яла миёни ҳавлӣ рост монда, ба ҳар ки аз пеши назараш мегузашт, нигоҳ мекард ва гӯе меҳост аз онҳо роҳи ҳалли муаммои вазӣ

асроромези худро бидонад, гоҳе ҳам ба гӯшае мерафт ва белу чорӯбро дур партофта, худро пару бар замин меандоخت ва чун ваҳшии гирифторшуда соатҳои дароз ҳамин тавр мехобид.

Аммо одам ба ҳама чиз одат мекунад. Герасим низ ночор ба зиндагии шаҳр унс гирифт. Вазифааш вазнин набуд, шуғлаш ҳамагӣ тоза нигоҳ доштани рӯйи ҳавлӣ, ҳаррӯза ду маротиба бо сатил об овардан, барои ошхонаю хонаҳо ҳезум омода кардан ва шабона шахсони шубҳанокро ба ҳавлӣ наздик намонда, посбонӣ кардан буд. Вай ин уҳдадорихои худро аз таҳти дил иҷро мекард. Дар рӯйи ҳавлӣ хасу хасрӯбае наменамуд ва агар аробаи фарсудаи обкашонияш ба гил дармонад, бо китфаш тела медод, он гоҳ на танҳо ароба, ҳатто асп низ аз ҷояш мехест.

Ҳангоме ки ҳезум мешикаст, табараш мисли шиша садо дода, тарошаҳо ба ҳар ҷониб пош мехӯрданд, дар мавриди бархӯрдаш бо бегонаҳо ҳаминро бигӯем бас, ки шабе ду дуздҳо дастгир карда, чунон бо якдигар сар ба сар зад, ки дигар хочати ба пулис бурданашон набуд. Пас аз ин ходиса дигар ўро хурмату иззат мекарданд. Ҳатто рӯзона роҳгузарон, на қаллобон, балки одамони одии ношинос ҳам бо дидани ҳавлибони қавипайкар имову ишораҳо карда ўро фарёд мекарданд, гӯё вай овозашонро мешунида бошад. Бо дигар хидматгузори ҳавлӣ, ки аз ӯ ҳарос доштанд, Герасим муносибати дӯстӣ надошта бошад ҳам, онҳоро одамони наздики худ

мешумурд. Хидматгузoron максaду фикри худро бо имою ишорат ба ӯ мефаҳмонданд. Вай ҳам фикри онҳоро зуд сарфаҳм мерафт ва амру фармонашонро сари вақт иҷро мекард, аммо ҳуқуқашро нағз медонист, ҳатто дар ошхона касе чуръати ба ҷойи ӯ нишастанро нашошт. Хулоса, Герасим рафтори қатъӣ ва ҷиддӣ дошт ва тартибу интизомро мепарастид, ҳатто хурӯсҳо дар ҳузури вай чуръати ҷангиданро нашоштанд, вагарна чи балое ба сарашон меомад! Агар бо ин ҳол дучор ояд, аз пояшон дошта дар ҳаво даҳ бор ҷарх занонда, сипас ба ҳар сӯ раҳо мекард. Дар ҳавлии ашрофзан қозҳо ҳам буданд, лекин қозҳо аз ҷумлаи мурғони доною зираканд. Герасим ба онҳо эҳтиром дошт ва қозҳоро бонӣ мекард, обу дон меод, шабеҳи қозбони касбӣ буд.

Барои вай дар болои ошхона хоначае ҷудо карданд, Герасим кулбаякро табъи дили худ ба тартиб даровард ва аз ҷӯби булут кате сохт, ки ҷор пояи ғафс дошт. Ин кати паҳлавоние буд, ки болояш сад пуд бор гузоранд ҳам, ҳам намешуд. Дар зери кат куттии мустаҳкаме ҷойгир буд. Дар канори дигари хона ҳамин гуна мизи устувор насб шуда буд. Паҳлуи миз курсии сепояи гароне меистод, ки баъзан худи Герасим онро бардошта меафтонд ва табассуми маънидоре мекард. Дари кулбача бо қуфле бузург, ки ба кулҷаи панир шабоҳат дошт, вале сиёҳ буд, маҳкам карда мешуд. Калидашро Герасим дар камараш баста мегашт, зеро ба хоначааш даромадани одамонро

намеписандид. Хамин тавр, як сол сипарӣ шуд ва ахиран дар ҳаёти Герасим воқеаи кӯтоҳе ба амал омад. Ашрофзани пир, ки Герасим дар ҳавлии ӯ хизматгорӣ дошт, пойбанди урфу одатҳои кӯҳна буд ва дар мулкаш хизматгорони бисёрро нигоҳ медошт. Миёни онҳо на танҳо занони либосшӯй, таббоҳон, чеварон, дуредгарон буданд, балки як тан наългар ҳам буд, ки ӯ ҳам табиби ҳайвонот ва ҳам духтури одамон маҳсуб мешуд, барои ашрофзан низ табиби хонагӣ буд ва ахиран як нафар кафшдӯз низ кор мекард, ки Капитон Климов ном дошт ва майхораи хирае буд. Ӯ худро одами таҳқиршуда ва қадрнодида, шахси соҳибмаълумоти пойтахт мешумурд, ки бояд на дар Маскав, балки дар бӯстонсарое зиндагӣ дошта бошад. Шаробнӯшии ӯ, тавре ки худаш бо таъкид бар синааш зада мегуфт, аз дарду ғам буд.

Рӯзе миёни ашрофзан ва хоҷагидор Гаврила, марди бо чашмони олуси гӯсфандӣ ва бинии мисли нӯли мурғобӣ, ки танҳо аз рӯйи хамин нишонаҳояш ҳукм кардан метавон, ки худӣ тақдир ба ӯ чехраи як сардорро додааст, гуфтугӯ доир шуд.

Ашрофзан аз вазъи носолими одоби Капитон, ки ӯро бо ин вазъ чанде қабл дар кадом кӯчае мушоҳида карда буданд, изҳори афсӯсу надомат карда, якбора афзуд: – Чӣ мешуд, агар ӯро хонадор мекардем-ҳа? Ту ба ин чӣ мегӯӣ, шояд ки ба тартиб ояд?

– Чаро хонадор накунем? Мумкин, – посух дод Гаврила. – Кори бисёр хуб мешавад.

– Лекин кӣ ба зани ӯ шудан розӣ мешавад?

– Албатта. Зимнан ҳар тавре ки шумо хоҳед. Шояд аз уҳдааш барояд, охир ӯро аз кӯш бароварда партофта намешавад-ку.

– Ба хаёлам ба ӯ Татьяна писанд аст.

Гаврила хост норизоӣ кунад, лекин худдорӣ намуд.

– Бигузор Татьянаро ба никоҳаш дарорад, – қарор дод ашрофзан ва бо қаноатмандӣ тамокуро бӯй кашида афзуд, – мешунавӣ?

– Хуб шудааст, – нидо кард Гаврила ва баромада рафт. Ӯ ба хонааш баргашт, ки он дар паҳлуи биной асосӣ буду пур аз куттиҳои оҳанин. Гаврила аввал ҳамсарашро аз хона берун кард, сипас назди тиреза омада, ба андеша ғӯта зад. Қарордоди ғайриҷашмдошти ашрофзан ӯро ҳайрон карда буд.

Ночор ӯ аз чояш хеста амр кард, ки Капитонро наздаш бихонанд. Капитон омад. Лекин пеш аз нақли суҳбати онҳо зарур аст, ба хонандагон дар бораи кӣ будани Татьяна, ки бояд бо Капитон хонадор шавад ва чаро амри ашрофзан хоҷагидорро ба шигифт водошт, каме маълумот диҳем.

Тавре гуфта шуд, Татьяна вазифаи либосшӯйиро бар уҳда дошт, ба ӯ чун рахтшӯйи моҳир танҳо шустании либосҳои нафис амр мешуд. Ӯ як зани бистухаштсолаи сафедпӯст буд, бар

рухсораи чапаш хол дошт, ки онро русхо нишонаи сиёҳбахтӣ мешуморанд.

Татьяна низ аз тақдири худ он қадар розӣ набуд. Ҳанӯз аз хурдӣ ранҷу дард мекашид, кори ду нафарро мекард, вале ҳаргиз меҳру навозишро надида буд, ба ӯ либоси дуруст ҳам намедоданд, ба изофаи ин ҳама муздаш ночиз буд, аммо хеши наздик надошт, танҳо як амаки пири анбордор дошт, ки дар деҳа мезист. Хешони дигараш пешаи деҳқонӣ доштанд. Айёме вай ба ҳусну чамол шуҳрат дошт, вале оби ҳуснаш ба зудӣ парид.

Вай сириштан оромтабиату фармонбардор, нисбат ба худ бепарво бошад ҳам, аз дигарон саҳт метарсид, фақат ғами ҳарчи тезтар ба итмом расондани корро меҳӯрду ҳаргиз бо нафаре ҳамсухбат намешуд ва аз шунидани номи ашрофзан, ки вай ҳатто Татьянаро бо чашми худ надида буд, ба баданаш мурғак медамид. Вақте Герасимро аз деҳа ба ин ҷо оварданд, Татьяна ҷуссаи паҳлавонаи ӯро мушоҳида карда, аз ваҳм қариб беҳуш мешуд, меҳост ҳаргиз бо вай рӯ ба рӯ нашавад. Ҳангоми аз назди Герасим ба даҳлези ҷомашӯӣ рафтани, нигоҳашро гурезонда дартоз мегузашт. Герасим аввал ба ӯ он қадар диққат намедод, вале баъдтар ҳангоме ки Татьяна ба вай дучор меомад, ӯ механдид, баъд ба вай тавачҷуҳ мекардагӣ шуд ва ахиран аз хонум нигоҳашро намеканд. Ё барои доштани чехраи хоксорона ё рафтори лоуболонаш, балки Худо медонад аз ҷӣ, Татьяна ба ӯ писанд афтода буд.

Ҳатто боре \bar{u} куртаи оҳарии ашрофзанро эҳтиёткорона миёни панҷаҳояш гирифта, ба ҳавлӣ баромада буд, ки ғайриҷашмдошт касе аз оринҷаш саҳт дошт. Татьяна якбора ба қафо нигоҳ карда дод зад, дар паҳлуяш Герасим меистод. Вай содалавҳона механдиду қандинаи хурӯсшакли болу параш зарнигорро пешкаш мекард. Татьяна шириниро гирифта намехост, аммо Герасим қандинаро маҷбур ба дасташ дода, сипас аз \bar{u} дур шуд ва бори дигар ҷонибаш бо меҳр фарёд кард. Аз ҳамон рӯз шуруъ карда, дигар Герасим \bar{u} ро ором намегузошт. Кучое ки Татьяна равад, вай ҳам дар он ҷо ҳозир мешуд ва ба истиқболаш шитофта табассум мекард, садои ғайриодӣ баланд карда, дасту пой меафшонд, баногоҳ аз кисааш рӯймолча бароварда маҷбур ба вай медод, гарду хоки сари роҳашро мерӯфт. Духтари бечора намедонист минбаъд чӣ гуна рафтор кунад. Сипас, тамоми сокинони ҳавлӣ аз амалҳои дарбони гунг огоҳ шуданду ба сари Татьяна ҳазлу истехзо ва суханҳои таҳдор фуру рехт. Лекин ба мазох кардани Герасим зӯри ҳар кас намерасид, вай ҳазлу шӯхиро намедонист, дар ҳузури \bar{u} ба хонум низ кордор намешуданд, акнун ноаён Татьяна ҳам ба таҳти ҳимояи \bar{u} даромад. Албатта мисли дигар кару гунгҳо Герасим низ хеле рамузфаҳм буд ва масҳара кардани худ ё духтарро зуд пай мебурд. Боре ҳангоми наҳор қадбонуи сардори Татьяна духтаракро саҳт қоҳиш карда мазаммат кардан гирифт, ки бечора наме-

донист ба кучо нигоҳ кунад ва қариб буд, ки аз зӯрии дарду алам ашк резад. Герасим ғайричашмдошт аз ҷояш бархоста, дастони баҳодурунаи хешро боло намуда, ба сари кадбону монду ба рӯяш боқаҳр назар афканд, ки сари вай ба рӯйи миз ҳам шуд. Ҳама ба сукут рафтанд. Герасим боз чумчаро бардошта хӯрдани шӯрборо давом дод. «Гунги падарлаънат, ғӯли биёбон» зери лаб ғур-ғур доштанд онҳо. Кадбону бошад якбора аз ҷояш хеста ба хонаи духтарон гузашт. Дафъаи дигар Герасим мушоҳида кард, ки Капитон, ҳамон одаме, ки дар бораи вай суҳан мерафт, бо Татьяна муҳаббатомез суҳбат дорад. Герасим ўро бо ангушт ҷониби худ даъват карду ба анбори фойтунҳо бурд ва мурватеро, ки дар ғӯшае меҳобид, гирифт бо он оҳиста, аммо таҳдор таҳдид кард. Аз ҳамон вақт дигар касе бо Татьяна ҳарфе намезад. Ба ҳамаи корҳо дасташ мерасид.

Дуруст аст, ки кадбону ба утоқи духтарон тохта омадан замон аз ҳуш рафт, вале боз маккорона амал карда, муносибати дағалонаи Герасимро ҳамон рӯз ба хотири ашрофзан расонд. Аммо кампири рамузфаҳм танҳо табассум мекарду халос ва кадбонуро сиёсат намуда, маҷбур кард, ки воқеи барояш дилхароши чӣ тавр Герасим бо бозуи баҳодурунаи худ ҳам намудани каллаашро бори дигар нақл кунад.

Рӯзи дигар ашрофзан ба Герасим пул фиристод.

Ў заҳмати вайро ҳамчун дарбони софдилу неруманд кадр кард. Герасим аз ашрофзан ҳарос дошт, лекин бо вучуди ин аз шафқати вай умедвор буд ва андеша мекард, ки назди ашрофзан рафта илтиҷо кунад, то барои хонадор шуданаш ба Татьяна розӣ шавад. Ў танҳо либоси навро интизорӣ дошт, ки барояш мудирӣ хидматгорон ваъда дода буд, то ба ҳузури ашрофзан бо либоси муносиб дарояд. Аммо лаҳзае ки Герасим дар ҳамин бора фикр мекард, худӣ ашрофзан дар сараш хаёли ба Капитон додани Татьянро мепарварид.

Акнун хонанда худ ба осонӣ пай мебарад, ки баъди суҳбат бо ашрофзан ҳафаву малул шудани Гаврила беҳуда нест. Ў дар назди тиреза нишаста фикр мекард, ки ашрофзан, албатта, ба Герасим раҳму шафқат дорад, ки ин ба Гаврила равшан аст, аз ин рӯ худӣ вай ба ин хоҳиши Герасимро ҷонибдорӣ мекард. Вале ҳар чи бошад вай гунг аст. Ў ҳаргиз ба ашрофзан нахоҳад гуфт, ки Герасим Татьянро дӯст доштааст. Охир, аз рӯи инсоф гӯем ҳам, вай чи хел шавҳар... Аз ҷониби дигар Худо нигоҳ дорад, зеро рафту ба Капитон додани Татьянро фаҳмад, тамоми ҳавлиро зеру рӯ карда ҳамаро хароб мекунад. Ба ин махлуқ чизеро фаҳмондан душвор, ҳатто муҳол аст, мани бандаи пургуноҳ чӣ қор кунам?!...

Пайдо шудани Капитон риштаи андешаҳои Гавриларо канд. Чорукдӯз ба хона даромад ва дастонашро қафо кашида, ба кунҷи девори

пахлударӣ бепарво така кард, пойи росташро рӯйи пойи чапаш гузошта бовиқор калла чунбонд, мазмун – банда дар ҳузури шумо, чӣ хидмат?

Гаврила ба Капитон нигоҳ карда, бо ангушташ ба паҳлӯчи тиреза тик-тик зад. Капитон, чашмони сурбияш нимпӯш, рост ба ӯ нигоҳ карда, бо лабханд мӯйҳои маллаи ҳар сӯй парешонашро бо кафи дасташ чамъ кард. – «Оре, ин манам, ман. Чӣ мепесонӣ?».

– Хуб, – гуфт Гаврила ва хомӯш монд. Нағз, дигар ҳочати гап ҳам нест!

Капитон танҳо китф дарҳам кашиду бас. – «Оё ту, чаноб, беҳтарӣ?».

– Боре ба худат нигоҳ кун, ҳа, хубтар нигар, – афзуд Гаврила бонафрат, – бигӯй, ба кӣ монанд шудай?!

Капитон бо нигоҳи ҳазин камзули чиркину дарбеҳдор ва шими кӯҳнашро ноаён аз назар гузаронд. Ба мӯзаи даридааш, ки аз нӯги он ангуштони пояш метофтанд, хуб нигоҳ карда, сипас ба хоҷагидор зехн монда гуфт: – Хайр, чӣ шудааст?

– Чӣ шудааст? – такрор кард Гаврила – Чӣ, боз чӣ шудааст мегӯйӣ? Ба Иблис монандӣ, мефаҳмӣ, ана, ба кӣ монанд шудай?!

Капитон мижа мезаду бас.

«Сарзаниш кунед, наҳ задан гиред, Гаврила Андреич», андеша мекард ӯ.

– Охир, ту боз маст шудай, – афзуд Гаврила, – боз нӯшидӣ, ҳа, ҷавоб деҳ?!

Бинобар бад шудани саломатиям нӯшокии спиртӣ истеъмол кардам – ғурунгид Капитон.

Барои вазъи саломатӣ! Ба ту кам ҷазо медиҳанд, мефаҳмӣ. Боз шон дар Питер таълим гирифтаанд. Дар таҳсил бисёр чизро ёд гирифтаӣ! Танҳо нони муфт мехӯрӣ.

Ин тавр ки бошад Гаврила Андреич, ҳомии ман яккаву ягона Худои таолост. Танҳо Худо медонад, ки ман кистам, тақдирам чӣ гуна аст, оё дуруст аст, ки ман нони муфт мехӯрам? Дар майхорагӣ низ ман гунаҳгор нестам, балки як дӯстам айбдор аст, вай маро бонайранг ба майкада бурд...

– Ту, қоз бошӣ, дар кӯча мондӣ. Эҳ, ту пакар.

– Лекин гап дар ин ҳам не, – суханаширо идома дод хочагидор, – медонӣ-чӣ? Ашрофзан, – вай хомӯш монд, – бойзан мехоҳад, ки ту хонадор шавӣ, мешунавӣ? Онҳо фикр мекунанд, ки ту зандор шуда амон меёбӣ, мефаҳмӣ?

– Ҷаро нафаҳмам?

– Ҷамин тавр, ба фикрам банди туро сахтакак кашидан лозим, хайр ин кори онҳост. Чӣ тавр, ту розӣ ё...

– Даҳони Капитон инч шуд.

– Зангирӣ амали шоистаи инсонист, Гаврила Андреич ва аз ҷониби худ ман ҳам бисёр миннатпазирам.

– Лақидӣ-да, – норозигӣ кард Гаврила ва аз дил гузаронд: «Чӣ чойи шубҳа, ҳаққи гапро гуфт».

– Лекин росташро гӯям, афзуд ӯ, – бароят он қадар арӯси хуб наёфтаанд...

– Хайр, вай кӣ будааст, агар махфӣ набошад?...

– Татьяна.

– Татьяна?

Чашмони Капитон қариб аз косахонаи сараш баромаданд ва худро каме ба қафо кашид.

– Магар талхақаф шудӣ, ё вай маъқулат нест?

– Чаро писанд набудааст, Гаврила Андреич. Вай духтари бад нест. Коргару хушахлоқ аст. Вале худи шумо ҳам, Гаврила Андреич, медонед, ки.... вай гӯли биёбон, девсурат аз паси ӯ кашол.

– Медонам, додар, ҳамашро медонам, – ботаассуф сухани ӯро бурид хоҷагидор...

– Раҳм кунед, Гаврила Андреич... Охир, вай маро мекушад. Медонед, дастони ӯ чӣ хел, худатон як бор бинед, худи дастони Минин ва Пожарский барин. Охир ӯ кар асту мекӯбад, лекин садои кӯфтанаширо намешунавад ва хеле саҳт мекӯбад. Гӯё ки дар хобаш даст меафшонда бошад. ӯро илоҷи боздоштан нест, зеро, Гаврила Андреич, худ медонед, ки вай кар аст, боз мисли таҳкунда дурушт аст. Умуман вай, Гаврила Андреич, одами ношуд ва аз ҳар аҳмаке бадтар аст. Чаро ман ранҷи ӯро бикашам. Охир, бароям дигар чизе фарқ надорад, ман як фарди бекасу

кӯям, сабурам, мисли кӯзаи равғандида, лекин ман ба ҳар сураат колои беарзише не, балки инсонам, на ин ки хурмаи бекорае.

– Медонам, медонам, гуфтан шарт нест. –

– Худовандо! – Бо сӯзу ҳасрат мегуфт кафш-дӯз, – ин ҳама поён дорад, бадбахтам ман, як умр бадбахтам. Насибам ҳамин будааст, дар ҷавонӣ аз хӯҷаини олмонӣ шаллоқ мехӯрдам, вақте нав қоматамро рост мекардам, аз бародари худам ранчу хорӣ дидам, акнун дар авҷи камолот ба чунин бало мубтало шудаам.

– Эҳ, ту занмиҷоз, – афзуд Гаврила, – чаро ин қадар нолиш мекуни?

– Чӣ хел, Гаврила Андреич... Охир, ман аз зарби лату кӯб наметарсам. Агар хӯҷаин дар ҳавлии худ ҷазо диҳаду назди мардум ба саломам алейк гирад, ғам намехӯрам, зеро ман ҳам дар қатори одамонам, лекин ҳоло пеши кӣ забонкӯтоҳ шудаам?

– Майлаш, хез, дафъ шав, – сухани ўро бурид Гаврила.

Капитон рӯяшро гардонду оҳиста дур шуд.

Дар соатҳои мушкил ҳам вай ҳазлу мазохро тарк намекард. Хоҷагидор дар саҳни хона қадам мезад.

– Акнун Татянаро даъват кунед, – бо нимовоз гуфт ў.

Баъди андаке Татяна хомӯш даромада дар остона истод.

– Чӣ мефармояд, Гаврила Андреич, – пурсид вай оҳиста.

Хоҷагидор бодикқат ба ӯ нигарист.

– Майлаш, – гуфт вай, – Таняҷон, шавҳар кардан мехоҳед? Хӯчаин бароят домод пайдо кардааст...

– Гӯш мекунам, Гаврила Андреич, хӯчаин киро домод интиҳоб кардаанд? – бечуръатона пурсид вай.

– Кафшдӯз Капитонро.

– Розиям.

– Беандеша будани кафшдӯз маълум аст. Аз ин вачҳ хӯчаин ба шумо бовар дорад.

– Розиям.

– Лекин як мушкилӣ ҳаст. Охир, Герасими гунг ошиқи шайдоёт аст. Ин хирсро чӣ гуна мубтало кардӣ? Оқибат ин хирс туро мекушад.

– Мекушад, Гаврила Андреич, бемуҳобот мекушад.

– Мекушад?... Инро мо мебинем, чӣ хел мекуштааст, магар ӯ барои туро куштан ҳақ дорад, як фикр кун?

– Намедонам, Гаврила Андреич, ҳақ дорад ё не.

– Ачиб, шояд ту ба вай ваъда додай?

– Мебахшед, чӣ хел ваъда?

Хоҷагидор ба андеша фуру рафт.

– Дар ҳимояи худ ин қадар ноухдабароӣ, майлаш ту бирав, Таняҷон, боз гапзанон хоҳем кард, бинем, ки ту дар ҳақиқат итоаткорӣ?!

Татяна номаълум ба болодарӣ кафо баргашт.

Мумкин хӯчаин пагоҳ нағмаю сури тӯйро фаромӯш кунад, – фикр кард хочагидор, ман бошам беҳуда ғам хӯрда гаштаам. Ин гарданшахро бошад мебандем, зӯр ояд, ба дасти политсия месупорем...

– Устиния Фёдоровна, – бо овози баланд занашро чеғ зад, – чонакам, як чой монед.

Татяна ҳамон рӯз аз хонаи чомашӯйӣ берун набаромад. Аввал ӯ гирист, баъд ашкашро пок карда, чун одат аз пайи кор шуд. Капитон то бевақтии шаб дар устохона бо як рафикаш, ки чехраи ғамгин дошт, монда ба вай қисса мекард, ки дар Петербург дар ҳавлии як ашрофзода чи хел мезисту соҳибаш чӣ инсони шарифе буд, ба тартибу низом таваччуҳ дошт, вале як камбудии қиддӣ дошт, маст ки мешуд, ба чинси латиф рағбаташ зиёд мегашт. Ошнои рӯҳафтадааш танҳо офаринаш мегуфт. Аммо вақте Капитон хабар дод, ки ӯ пагоҳ бо як сабабе худро қатл хоҳад кард, рафикаш пай бурд, ки дигар вақти хоб шудааст. Онҳо ноилоҷ ва хомӯш аз якдигар ҷудо шуданд.

Аслан тахмини хочагидор нодуруст баромад. Масъалаи тӯйи Капитону духтарак таваччуҳи хӯчаинро саҳт ба худ кашид, ки ҳатто вай шабона бо яке аз махрамони худ, ашрофзани қашшоқшудае, ки дар ҳавлӣ рӯз мегузаронд, танҳо дар ҳамин бора суҳбат дошт. Ин ҳаммаслакаш дар хонадони ашрофзан танҳо ба

хотири гузарондани шабҳои беҳобӣ нигоҳ дошта мешуд ва мисли фойтунҷии шабкор рӯзона дам мегирифт. Вақте Гаврила баъди наҳорӣ ба назди хӯчаин барои арз даромад, саволи нахустини ӯ чунин буд: тайёриҳои тӯй чӣ тавр? Ӯ, албатта, ҷавоб дод, ки тайёриҳо ба беҳтарин вазҳ аст ва Капитон имрӯз наздатон ба арзи хидмат мерасад. Вале саломатии хӯчаин хуб набуд; дергоҳ ба кор машғул нашуд. Хоҷагидор ба манзили худ баргашта, коргаронро барои маслиҳат даъват кард. Ин кор, дар ҳақиқат, омодагии махсусро талаб дошт. Татьяна, албатта, зиддият нишон наметод, лекин Капитон ба ҳама эълон кард, ки вай на ду-се ҷон, балки танҳо як ҷон дорад.

Герасим ба ҳозирон хашмигона нигоҳ мекард ва аз остонаи хонаи духтарон дур намешуд. Ҳис карда буд, ки ҳодисаи нохуше ба амал меояд. Гирдомадагон (дар миёни онҳо буфетҷии пире низ буд бо лақаби амаки Дум ва аз ӯ ҳама маслиҳат меурсиданду эҳтиромаш мекарданд, ҳарчанд ки аз вай танҳо як ҷавоб мешуниданд: ана чӣ тавр, ҳа, ҳа, ҳа) пеш аз ҳама барои эҳтиёт Капитонро дар хоначаи дастгоҳи ҷолоиши об маҳкам карда, бо қиддият дар фикри чора шуданд.

Ба ҳар ҳол Герасимро бо зӯрӣ ором намудан кори осон буд, аммо Худо накарда, ҷанҷоле бархезаду хӯчаин нороҳат шавад, он гоҳ ин фоҷиа аст. Чӣ бояд кард? Хеле фикр карда, оқибат ба як қарор омаданд.

Борҳо мушоҳида шуда буд, ки Герасим майхорахоро чашми дидан надорад. Агар ӯ дар паси дарвозаи қади кӯча ягон масти калавандаи лапари кулоҳаш ба баногӯш афтодаро бинад, рӯяшро мегардонд. Ба Татьяна фармуданд, ки худро ба мастӣ зада, аз назди Герасим калавида-калавида гузарад. Духтараки бечора аввал ба ин пешниҳод розӣ нашуд, лекин ӯро мачбур карданд, беш аз ин худаш ҳам эҳсос кард, ки аз парастандааш бидуни ин кор раҳо намешавад. Ӯ рафт. Капитонро аз хонача берун карданд, ба ҳар ҳол ҳама мочаро ба ӯ дахл дошт. Герасим дар курсии таги дарвоза нишаста белро ба замин мехалонд. Аз ҳар кунчу канор, аз паси пардаҳои тиреза ӯро мушоҳида доштанд.

Ин ҳила натиҷаи аъло дод. Ӯ Татьянро дида, чун ҳамеша, аз рӯйи одаташ овози пурмехри гунгона баровард ва каллаашро ҷунбонд. Баъд хуб нигоҳ карду белро аз дасташ афтонда аз ҷой хесту назди вай омад, рӯяшро ба рӯйи ӯ хеле наздик бурд. Духтарак аз тарс бештар калавид ва чашмонашро пӯшид.

Герасим дасти ӯро қапида гирдогирди ҳавлӣ давонду ҳамроҳи Татьяна ба хонае дохил шуд, ки он ҷо машварат мекарданд. Духтарро рост сӯйи Капитон тела дод, Татьяна шах шуд. Герасим каме истоду ба духтар нигоҳ кард, баъд даст афшонду бо заҳрханд баромада бо қадамҳои сангин ба кулбааш ворид шуд. Як шабонарӯзи тамоm аз он ҷо берун нашуд. Сипас, фойтунҷӣ Антипка

хикоят кард, ки ӯ аз суроҳии дар чӣ гуна рӯйи кат дасташро ба манаҳаш гузошта хомӯш нишастани Герасимро дидааст. Ӯ гоҳо бо садои орому гунгона суруд мехонд, боизтироб чашмонашро пӯшида каллаашро мечунбонд, мисли бурлак-хову¹ фойтунчиҳо таронаи ғамангезашро каш дода месароид. Антипка ба ваҳм афтода аз назди дар дур шудааст. Рӯзи дигар ҳангоме ки Герасим аз хоначаи худ баромад, гӯё дар симои вай дигаргуние ҳис намешуд. Ӯ танҳо каме зиёдтар туршрӯй метофт. Ба Татьянаву Капитон, умуман, эътибор намедод. Он бегоҳӣ онҳо якҷоя, қозҳо таги каш, назди ашрофзан рафтанд ва баъди як ҳафта зану шавҳар шуданд. Рӯзи тӯй Герасим рафторашро дигар накард, танҳо аз дарё беоб бозгашт ва дар роҳ бушқаро шикаст. Шабона дар саисхона ӯ бо изтироб аспашро шуста қашав (қарчағун) мекарду асп аз зӯри бозуи оҳанини вай мисли бед, ки аз шамол хаму рост мешавад, калавида аз як пой ба пойи дигараш бор меандохт.

Тамоми ин ҳаводис дар фасли баҳор рух дод. Боз як сол сипарӣ шуду дар миён Капитон тамоман радди маърака шуд ва ӯро ба ҳайси одами корношоям ҳамроҳи занаш бо корвони аробаҳо ба деҳаи дуре фиристоданд. Дар рӯзи видоъ ӯ худро сипоҳ гирифта, таъкид мекард, ки ӯро ба кадом тарафе равон накунанд, беҳуда

¹ Бурлак – мардикороне, ки дар бандар киштиҳои пурборро бо расан ба соҳил мекашанд.

нахоҳад буд, аммо якбора ҳавсалааш гирифт ба танқид шурӯъ кард, ки ўро пеши одамони бесавод мефиристанд ва дар ниҳоят чунон аз худ рафт, ки дигар тавони пӯшидани кулоҳашро аз даст дод. Марди хайрхоҳе кулоҳашро пӯшонда, лапарашро рост кард ва аз болояш бо меҳр бо дасташ зад. Ҳангоме ки васоили сафар омода шуд, аробакаш ҳам лаҷоми аспро ба даст гирифт. Акнун ҳама мунтазири шунидани дуои «дар паноҳи Худо» буданд, ки Герасим аз хоначааш баромада рост назди Татьяна омад ва рӯймоли чити сурхро, ки як сол пештар барои вай харида буд, чун ёдгор туҳфа кард. Татьяна, ки то ин лаҳза ба гардишҳои ҳаёташ бо сабр рафтор мекард, таҳаммулро аз даст дода, гиря кард ва ҳангоми ба ароба нишастан бо Герасим аз рӯйи расму ойини насронӣ се маротиба бӯсобӯс карданд.

Герасим вайро то дарвозаи шаҳр гуселондан хоста, аввал аз канори аробаи вай қадам зад, баъд назди гузаргоҳи Қрим ноҳост бозистода даст афшонду аз канори дарё ҷониби ҳавлӣ равон шуд.

Бегоҳӣ буд ва Герасим оҳиста-оҳиста қадам мемонду аз оби наҳр чашм намеканд. Ноҳост мушоҳида кард, ки чизе дар торикӣ, дар канори дарё мечунбад. Ў ҳам шуда сағчаи алоеро дид, ки ҳар қадар талош кунад ҳам аз об баромада наметавонист, пайкари лоғару тараш меларзид. Герасим ба сағчаи бечора хуб нигоҳ карду баъд онро бо як даст бардошта ба бағал андохт ва бардам-бардам қадам зада ҷониби хоначааш

рафт. Ба хона даромада, дарҳол сагчаи начотёфтаре рӯи кат хобонда, боляшро бо чомаи сангини худ пӯшонд. Сипас, аввал барои коҳ ба саисхона рафт, баъд аз ошхона дар табақча шир овард. Оҳиста чомаре як тараф намуда, коҳро паҳн карду ширро болои кат монд. Сагчаи бадбахт ҳамагӣ серӯза буд ва раҳи чашмонаш тоза боз мешуд, ҳатто яке аз дигараш каме калонтар метофт, вай ҳанӯз аз табақча шир хӯрда наметавонист ва ларзон чашмонашро зуд-зуд кушода боз мепӯшид. Герасим бо ду ангушташ аз гарданаш дошта, фукашро ба табақча расонд. Сагча нохост ларзону нафасгардон ва ҳаросон ба ширхӯрӣ шуруъ кард. Герасим хеле зехн монду якбора чунон хандид, ки... Вай тамоми шаб бо сагча банд шуд, гоҳ меҳобонд, гоҳ навозиш мекард ва ниҳоят дар паҳлуяш орому осуда хобаш бурд. Ҳеч модаре фарзандашро мисле ки Герасим парвардашро парасторӣ мекард, нигоҳубин карда наметавонист. Сагча модина буд. Рӯзҳои аввал бемадору наҳиф ва безеб буд, лекин тадричан гӯшт мегирифт ва баъди ҳашт моҳ бар асари нигоҳубини начотбахши худ ба як сагчаи зебои испонии гӯшдарози думфаҳак ва мешчашми зебо табдил шуд. Вай ба Герасим саҳт дил баст ва акнун лаҳзае аз бараш дур намерафт, балки мудом аз паси ӯ дум чунбонда мегашт. Герасим ба сагча ном гузошт. Гунгҳо медонанд, ки садоҳои гунгонаи онҳо таваччуҳи дигаронро ба худ мекашад, аз ин рӯ вайро Муму номид. Тамоми

сокинони ҳавлӣ сагчаро Муму ном бурда, дӯст дошанд. Сагча ғалатӣ ва боақл буд. Ба ҳама унс гирифта, бозӣ мекард, аммо танҳо Герасимро дӯст медошт. Худи Герасим низ сагчаро бисёр дӯст медошт, вақте онро дигарон навозиш мекарданд, безобита мешуд, метарсид ё рашк дошт, Худо медонад.

Саг саҳариҳо аз шалвори Герасим кашида, аз хоб бедораш мекард ва аспӣ пири обкаширо, ки бо вай хеле дӯстона мезист, аз лаҷомаш газида пеши соҳибаш меовард ва бо ғурур барои об овардан ҳамроҳи вай ба лаби дарё мерафт, чорӯбу белашро посбонӣ мекард, нафареро ба хоначаи соҳибаш наздик омадан намонд. Герасим барои сагча аз дари худ сӯроҳе боз кард ва сагча ҳам гӯё медонист, ки танҳо вай дар кулбаи Герасим соҳибхона аст ва ҳамин ки ба кулбача ворид шуд, хушҳолона болои кат ҷаста мебаромад. Шабона вай тамоман намехобид, лекин мисли сагҳои аҳмақи безоти хонабон, ки рӯйи ду пой ба қафо нишаста, чашмонро пӯшидаву фукро ба осмон бардошта гоҳо беҳуда аз зикӣ меҷаканд ва гоҳо ба сӯйи ситораҳо ва ҳар бор пайи ҳам се маротиба набуд! Садои нозуки Муму ҳеҷ гоҳ беҳуда баланд намешуд, агар одами бегонае ба ҳавлӣ наздик ояд ё аз ягон ҷо шӯру мағал ё дигар садое барояд, овоз мебаровард.

Оре, ба ғайр аз Муму дар ҳавлӣ саги пири маллае низ буд, ки холҳои сиёҳ дошт ва номаш Гургак буд. Ӯро ҳатто шабҳо аз занҷир раҳо

намекарданд ва худаш ҳам гӯё фаҳмида дар пирӣ ба озодӣ баромаданро намехост, дар лонаи худ халқа зада мехобид ва гоҳ-гоҳе овози хиррии паст мебаровард ва беҳуда будани овозашро худаш хис карда, ҳамон лаҳза хомӯш мешуд. Муму ҳеч гоҳ ба хонаи хӯчаин намедаромад, вақте ки Герасим ба он ҷо хезум мебурд, доим дар таги дар меистод ва гӯшҳояшро сих карда каллаи худро ба рост ва бо садои андаке якбора ба чап тофта, мунтазири баргаштани соҳибаш мешуд.

Ҳамин тавр, аз миён як сол гузашт. Герасим вазифаи дарбонии худро давом дода, аз тақдири худ розӣ буд.

Аммо яке ҳодисаи ғайричашмдоште рух дод. Дар як рӯзи хуши тобистон ашрофзан бо маҳрамонаш сайругашт мекард. Вай хурсанд буду ҳазлу шӯхӣ дошт, маҳрамонаш ҳам дунболи димоғчоқии вай буданд, аммо онҳо ҳеч сабаби шодии хӯчаинро намефаҳмиданд. Дар ин ҳавлӣ хурсандии бойзанро хуш надоштанд, зеро вай, пеш аз ҳама тақозо мекард, ки дигарон чун вай хурсанд бошанд, агар ногоҳ дар симои нафаре андухро бинад, дар ғазаб мешуду хушҳолияш якбора қатъ ва чехрааш туршу манфур мегардид. Ҳамон рӯз вай ба чи далеле аз хоб хушҳол бедор шуд, дар қартаи ӯ чор валет баромад, ки ин гӯё таҷассуми орзуҳояш буд. Ӯ ҳар пагоҳӣ фол медид. Чой низ ба мазоқаш расид, ки ба ивазаш хидматгорро таъриф карду даҳ тин мукофот дод. Дар лабони парсингбастааш табассум пайдо буд,

ӯ аз меҳмонхона раҳравон назди тиреза омад. Дар паси тиреза боғча ҷойгир буду дар миёнаи гулҳо, зери буттаи сурх Муму хобида, башавк устухонеро меҳонид. Яке нигоҳи ашрофзан ба сағ афтод.

– Худоё, – якбора фарёд кашид вай, – ин чӣ сағест?

Яке аз хидматгоронаш, ки хӯчаин ӯро пурсид, бесаранҷом шуда, ба таҳлука афтод. Хидматгорон мақсади хӯчаини худро дарк накарда, ба чунин вазъ афтодаанд.

– Н..н..а намедонам, – ғур-ғур кард вай, – шояд сағи Герасим бошад.

– Худоё, – гапи хидматгорашро бурид ашрофзан, охир, вай сағи бисёр аҷоиб, бигузур онро биёранд. Кай овардааст ин сағро? Чӣ тавр ман ӯро то имрӯз надидаам? Фармоед, биёранд.

Хидматгор ҳамон дам аз пайи фармон шуд:

– Ҳой, кӣ ҳаст? Мумуро даррав ин ҷо биёред, вай дар боғча.

– Номи сағ Муму? – пурсид ашрофзан, – номи бисёр ғалатӣ.

– Бале, дуруст, – тасдиқ кард хидматгор, – зудтар биёр Степан. Степан марди қоқина, ки хидматгор буд, барои дастгир карда овардани Муму ҷониби боғча давид. Лекин Муму хушёрӣ карда аз зери дасти ӯ халос ёфтуму думашро ликонда бо тамоми қувваташ ба тарафи Герасим гурехт. Ин дам Герасим дар ошхона бушқаро метаконд, ки дар панҷаи ӯ мисли нақорачаи

кӯдакон гирд мегашт. Степан аз қафои саг давида, хост ӯро аз зери пойи соҳибаш дорад, аммо саги доноро дастгир кардан ба одами ношинос мушкил буд. Саг мечасту фирор мекард. Герасим ба ин ҳангома бо изтехзо нигоҳ мекард. Ночор Степан бо алам қоматашро рост карда шитобкорона бо имову ишорат ба Герасим фаҳмонд, ки ашрофзан сагатро дидан мехоҳад. Герасим чанде мутаҳайир монда, Мумуро нидо кард, сипас онро аз замин бардошта ба дасти Степан супурд. Степан сагро ба меҳмонхона оварда болои фарши нарм монд. Ашрофзан сагро бо меҳр ҷониби худ имо кард. Муму, ки то ҳол боре ҳам чунин ҷойи бодабдабаро надида буд, тарсида ба тарафи дар гурехт, аммо Степани омодаи хидмат сагро қафо гардонд. Саг ваҳмида ба девор часпид.

– Муму, Муму, биё пеши ман, назди хӯчаин биё, – мегуфт ашрофзан, – биё содаяк, натарс.

– Бирав, бирав, Муму, назди хӯчаин бирав, – сухани бойзанро қувват доданд ҳамроҳонаш.

Аммо Муму ғамгинона ба атроф нигоҳ мекарду аз ҷояш намечунбид.

– Барои ӯ хӯрок биёред, афзуд ашрофзан, чӣ хел саги нодон, пеши хӯчаин намеояд, аз чӣ метарсида бошад?

– Вай холо одат накардааст, – бо садои рамида ва нарму маҳин гуфт яке аз ҳамроҳонаш.

Степан косачаи шир оварда назди Муму монд, аммо саг ширро ҳатто набӯид ва нигоҳи ҳаросонашро аз атроф намеканд.

– Эҳ, ту чӣ хел нодонӣ, – гуфта ашрофзан ба саг наздик шуду ўро навозиш кардан хост, аммо Муму нохост каллаашро гардонда, дандонҳояшро гиз кард. Ашрофзан якбора дасташро пас кашид. Як дам хомӯшӣ рӯй дод. Муму гӯё бо шикояту узр минг-минги заифе кард. Ашрофзан дуртар рафта қошу қавоқ андохт. Рафтори ғайриҷашмдошти саг ўро тарсонд.

– Оҳ, нидо сар доданд ҳама якбора, хайрият, ки шуморо нагазид, Худо нигоҳ дорад, (Муму дар умраш касеро нагазида буд), хайрияте, хайрият.

– Сагро аз ин ҷо дафъ кунед, – хашмгинона фармон дод бойзан. – Саги бадзот, чӣ гуна бадхашм будааст.

– Ашрофзан рӯяшро гардонда оҳиста ҷониби утоқи кор рафт. Наздиконаш ба ҳамдигар нигоҳ карда, ғайриихтиёр аз паси ў равон шуданд. Аммо хӯчаин боз истоду ҷониби онҳо сард нигариста гур-гур кард: – Чаро аз қафои ман меоед? Охир шуморо даъват накардаам, – ва рафт.

– Наздиконаш бо ҳасрат ҷониби Степан даст афшонданд, ў Мумуро гирифтуну рост ҷониби дар рафта, пеши пойи Герасим партофт. Пас аз ним соат дар хона хомӯшии ҳавлангез рух дод ва бойзани фартут болои роҳаткурсӣ бо чехраи тиратар аз абри тӯфонӣ менишаст.

Аҷабо, баъзан чизҳои тамоман беарзиш
димоғи касро месӯзонад!

Ашрофзан то беғоҳ табъи хира дошту бо касе
хамгап нашуд, қартабозӣ низ накард ва шабро
дилгир гузаронд. Гумон кард, ки на он атреро, ки
маъмулан барояш медоданд, ин бор овардаанд ва
аз болишташ бӯйи собун меояд.

Вай хизматгорро маҷбур кард, ки ҳамаи чилди
болиштҳоро яксара бибӯяд, зеро бисёр ба
ташвишу таҳлука афтада буд. Пагоҳии дигар амр
кард, ки Гаврилро як соат пеш аз вақти ҳаррӯза
даъват кунанд.

– Марҳамат карда бигӯ, – ба суҳан оғоз кард
ашрофзан, вақте ки Гаврила дар остонаи дар бо
ҳаросу бим пайдо шуд, – имшаб дар ҳавлии мо
кадом саг ин қадар нӯла кашид? Маро хоб кардан
намонд!

– Саг... чӣ гуна... шояд саги гунг бошад, – бо
нобоварӣ изҳор кард ӯ.

– Намедонам, аз гунг аст ё каси дигар, ки хоби
маро ҳаром кард. Ман ҳайронам, ки ин хел саги
дайду ба кӣ лозим! Гап зан. Охир, мо саги дарбон
дорем-ку?

– Оре ҳаст, Гургак.

– Хайр, саги дигар чӣ лозим? Ба чуз бетартибӣ
фоидаи дигар нест. Ин ҳавлӣ соҳиб надорад, ана
гап дар кучост. Ба гунг саг чӣ лозим? Кӣ ба ӯ
иҷозат дод, ки дар ҳавлии ман саг нигоҳ дорад?
Дирӯз ман назди тиреза рафта бинам, саг кадом

як ифлосиро ба боғча кашида овардаасту хоида истодааст, ман он чо садбарг шинондаам...

Ашрофзан каме хомӯш монд.

– Аз ҳамин рӯз эътиборан дигар ин чо набошад... мешунавӣ?

– Хуб шудааст.

– Худи ҳамин рӯз. Акнун бирав, барои гузориш баъд даъват мекунам.

Гаврила берун шуд. Вай дар меҳмонхона ба хотири тартибот чойи зангӯларо иваз карда ноаён бинии мурғобимонандашро афшонда ба пешайвон баромад. Дар пешайвон рӯйи нимкат Степан монанди сарбози кушташудаи тасвири манзараи набард пойхои урӯнашро аз зери чомае, ки ба чойи кӯрпа истифода мешуд, бароварда мехобид.

Хочагидор вайро кашола карда нимшунаво кадом як фармонеро ба ӯ таъкид кард, ки Степан бо хамёзаву лабханд ҷавоб дод. Баъди рафтани Гаврила, Степан аз чояш ҷаста, либосҳояшро пӯшиду берун баромад ва дар даромадгоҳ истод. Панҷ дақиқа ҳам нагузашта буд, ки Герасим бо пушторай ҳезум ҳамроҳи саги вафодораш Муму пайдо шуд. Ашрофзан чойи хобу утоқашро дар тобистон низ гарм мекард. Герасим назди дар истода, бо китфаш онро кушод ва борашро ба хона даровард. Муму аз рӯйи савқи табиӣ дар берун соҳибашро мунтазир шуд. Степан вақтро ганимат шуморида, нохост ба мисли бошае, ки ба чӯча дармеафтад, худро болои сағ партофта таги

бағалаш кард ва ҳатто кулоҳашро напӯшида рост ҷониби кӯча тохту ба нахустин ғойтун пешомада нишаста ба сағбозор рафт. Он ҷо ӯ даррав харидор ёфта, сағро ба ним сӯм ғурӯхт ва шарт монд, ки вай сағро камаш як ҳафта баста монад, баъд зуд ба роҳаш баргашт. Лекин андак дуртар аз хона аз ғойтун фаромад ва ҳавлиро даврзанон аз девори хамгашти қафо ҷаҳида, дохили ҳавлӣ шуд, чун бим дошт, ки аз дарвоза даромада нохост бо Герасим дучор мешавад.

Аммо ташвиши ӯ беҳуда буд, Герасим ҳоло дар ҳавлӣ набуд. Вай кайҳо аз хона берун шуда, Мумуро меҷуст. Герасим то имрӯз асло дар хотир надошт, ки боре Муму ӯро мунтазир нашуда бошад. Ба ҳар ҷониб тохта сағашро меҷуст, ба таври худ фарёд кашида, ӯро меҳонд. Баъд ба кулбааш даромад, коҳдонро дид, ба кӯча давид ва чор тарафро ҷустуҷӯ кард. Муму гум шуда буд. Герасим аз роҳгузарҳо бо имову ишораҳои ғарибона дасташро аз замин каме боло бардошта, суроби Мумуро мекашиду суроғ мекард. Баъзеҳо намедонистанд, ки Муму кучо гум шудааст ва каллаҷунбон афсӯс меҳӯрданд. Нафарони дигар огоҳӣ доштанд ва ба пурсиши ӯ бо истехзо меҳандиданд, хоҷагидор ҳам симояшро ҷиддӣ гирифта ба хидматгорон амр меод. Ноилоҷ Герасим аз ҳавлӣ дур шуд.

Ҳангоми ба ҳавлӣ баргаштани вай, атроф торик буд. Аз нигоҳи хичилу қадамҳои ноустувор, либоси чиркинаш маълум мешуд, ки вай нисфи

Маскавро кофтааст. Ү назди тирезаи ашрофзан истода, ба пешайвон, ки он чо беш аз ҳафт нафар хизматгорон гирд омада буданд, нигоҳ карду қафо гашта боз, – Муму – гуфта фарёд кашид.

Лекин аз Муму дарак набуд. Вай баромада рафт. Ҳама аз қафои ӯ нигоҳ мекарданд, аммо касе нахандид, гап ҳам назад. Вале Антипкаи ҳамадони фойтунҷӣ, рӯзи дигар дар ошхона ҳикоят кард, ки гунг тамоми шаб охи бадард кашид.

Рӯзи дигар Герасим тамоман намудор нашуд. Аз ин рӯ саис Потап маҷбур шуд, ки ба ҷойи вай об кашонад ва аз ин вазъ хеле норозӣ буд. Ашрофзан аз Гаврила пурсид, ки оё амри вай иҷро шуд. Гаврила ҷавоб дод, ки иҷро шуд. Саҳари дигар Герасим аз хоначааш баромада машғули кор шуд ва танҳо нисфирӯзӣ барои хӯроқхӯрӣ омад, баъд бо нафаре салому алейк накарда баромада рафт. Симои ӯ, ки мисли ҳамаи гунгҳо карахту бетафовут аст, акнун тамоман берӯх менамуд. Баъди наҳорӣ ӯ боз аз ҳавлӣ берун шуд, лекин даррав баргашт ва ба маҳалли ғарами коҳ рафт.

Шаби моҳтобӣ буд. Герасим нафасгир шуда, аз паҳлу ба паҳлуи дигар мегашт, нохост пай бурд, ки гӯё касе аз доманаш мекашад, баданаш ларзида бошад ҳам, каллаашро набардошт ва чашмонашро пӯшид, вале боз ӯро аз доманаш сахттар кашиданд ва Герасим аз ҷояш ҷаста хест. Назди ӯ дар гардан ресмони канда ҳамоил Муму

беқарорӣ дошт. Аз қалби хомӯши Герасим нидои
фараҳангезе берун шуд. Ҷ Мумуро бомеҳр ба
оғӯш кашид, сағ бинию чашму ришу мӯйлаби
соҳибашро мелесид.

Герасим андешамандона аз миёнаи коҳ хеста,
ба атроф чашм дӯхт, бовар ҳосил кард, ки касе
ӯро намебинад, номаълум ба хоначааш даромад.
Ҷ кайҳо эҳсос карда буд, ки сағ худ ба худ гум
нашудааст. Яқин вайро бо фармони ашрофзан ба
ягон ҷой бурда партофтаанд.

Охир, одамон бо имою ишорат огоҳонда
буданд, ки сағ ҷӣ гуна ба хӯҷаин таҳдид кард ва ӯ
оқибат илоҷашро ёфт. Герасим аввал сагро нон
дода хуб сер карду баъд бомеҳр хобонд. Сипас,
шаби дароз андеша кард, ки сагро ҷӣ гуна хубтар
пинҳон кунад. Охир азм кард, ки Мумуро рӯзона
дар хона нигоҳ дошта, ҳар вақт омада хабар
гирад ва танҳо шабона ба берун барорад. Сӯроҳи
дарро, ки сағ аз он бемалол мегузашт, бо ҷомаи
кухнааш маҳкам кард. Баъд, субҳ надамида, рӯи
хавлӣ пайдо шуд ва гӯё ҳеч ходисае рух надода
бошад, ҳатто мисли пештар гирифтагии
чехраашро ҳифз кард (Ҷӣ хилаи содалавхонае!).

Гунги сода ҳатто ба гӯшаи хотир намеовард,
ки сағ бо нӯла худро фош мекунад. Андак пас
сокинони хавлӣ хабардор шуданд, ки сағи
Герасим баргаштаасту дар кулбааш пинҳон аст.
Гурӯҳе раҳми сағ ва соҳибашро хӯрданд, гурӯҳи
дигар аз бими Герасим сир бой намедоданд, ки аз
асрори вай огоҳанд. Танҳо хочагидор паси

гарданаширо хорида, даст афшонд, – хайр, паноҳаш ба Худо, – шояд ки хабар то хӯчаин нарасад. Аммо гунг сертараддуд шуд ва ҳамон рӯз аз ҳама зиёдтар захмат кашид. Тамоми рӯи ҳавлиро тоза рӯбучин карда, алафҳояширо канда партофт, дар боғча алафҳои бегонаро канда, сутунҳои деворро як-як бо даст санҷид ва панҷараҳои алоҳидаро мехкӯб кард. Умуман хеле боҳавсала кор кард, ки ҳатто ашрофзан мутаваҷҷеҳаш шуд. Тӯли рӯз Герасим ду маротиба «асир»-и худро хабар гирифт ва шабонгаҳ бо сағаш на дар миёнаи коҳ якҷо, балки болои кат хоб кард ва танҳо соатҳои дуи шаб берун, ба сайругашт баромад. Дар рӯи ҳавли хеле гаштугузор карда, акнун бозгаштани буданд, ки нохост аз паси девори кӯча садои хишир-хишир баланд шуд. Муму гӯшҳояширо чӯр карда ғуррос зад, ҷониби девор тохта бӯ кашид ва якбора баланд аккос зад. Кадом масте шабона ҷойи хоб мечустааст. Дар ҳамин соат, ашрофзанро баъди ҳаяҷони саҳти дилу асаб акнун хоб мебурд. Аслан вай ҳар дафъа баъди хӯроки вазнини шом ба чунин ҳол гирифтормешуд. Овози бемаҳали сағ вайро бедор карду дилаш ба тапидан даромад ва ҷонсарак, «духтарҳо», «духтарҳо», – гуфта фарёд кашид.

– Духтарҳо!

Духтарҳо ҳаросон шуда, якбора ҷониби хонаи хоби ашрофзан тохтанд.

– Оҳ, мемурам, оҳ мемурам, – дастонашро паҳн карда афзуд вай. Боз ҳамон сағ. – Вой, духтур даъват кунед. Онҳо маро куштанианд? Сағ, боз ҳамон сағ! Оҳ!

Вай гарданашро қафо андохт, ки гӯё беҳуш шуда бошад. Аз пайи ҷеғ задани табиби хонавода Харитон шитофтанд. Ҳама хунари ин табиб аз он иборат буд, ки кафши нармпошна пӯшида, хеле боназокат набзро месанчид. Вай чордаҳ соат хобида боқии рӯз охи сабук кашида ашрофзанро пайваста бо қатраҳои шарбати дарахти ғору олуҷа таъмин мекард. Духтур ба зудӣ пари мурғро дуд доду ашрофзан чашми худро кушод.

Табиб ҳамонро дар лаъличаи нуқрагӣ қадаҳи доруи дилхоҳашро овард. Вай доруро нӯшиду бо ашки чашм дар бораи сағ, Гаврила ва қисмати талхи худ бо шикоят гуфт, ки ҳама кампири бечораро ба ҳоли худ гузошта, раҳмашро намехӯранду танҳо маргашро мехоҳанд. Ин дам Мумуи бадбахт ба ҷакидан давом медоду Герасим наметавонист сағашро аз назди девор ба сӯйи худ бихонад.

– Ана, Ана,... боз – нолиш кард ашрофзан ва рӯяшро ба дигар тараф гардонд. Духтур ба духтарак имо карду вай ҷониби даҳлез шитофта, Степанро бедор кард. Степан барои бедор кардани Гаврила давид. Гаврила якбора асабӣ шуда, ҳамаи бошандағони хавлиро ба шӯр овард. Герасим ба қафо назар афканд, лапиши чароғҳо ва дар паси тиреза суроби одамонро пай бурда,

пешомади бадеро хис карду Мумуро таги каш карда ба хоначааш давида даромад ва дарро аз дохил баст.

Баъди чанд лаҳза панҷ нафар дараширо кӯфтанд, аммо занҷири маҳками дар монеъ шуду бозистоданд. Гаврила бо хашму ғазаб даррасиду фармон дод, ки онҳо то пагоҳӣ ҳамин ҷо посбонӣ кунанд. Худ ба назди духтарон омада аз шарикаш Любов Любимовна, ки дар дуздии ҷою шакар ва ширавориҳои дигар ҳамроҳӣ дошт, хоҳиш кард ба ашрофзан бирасонад, ки аз кучое сағ боз пайдо шудааст, аммо ҳатман пагоҳ нест хоҳад шуд. Бигузор хӯчаин хотирчамъ бошад. Лекин ашрофзан ҳеч орому осуда шуда наметавонист, танҳо ларзиши дасти духтури саросема сабаб шуд, ки ба ҷойи 12 қатра 40 қатра шарбати таскинбахш ба қадаҳи ашрофзан чаконду ўро ором кард. Баъди чанд соат бойзанро хоби сахт бурд. Вале Герасим ҳамон беҳису озурда мехобид ва ҳар замон даҳони Мумуро сахт медошт. Пагоҳӣ ашрофзан дертар бедор шуд.

Гаврила мунтазири аз хоб хестани ашрофзан буд, то фармони хучуми қатъӣ ба хоначаи Герасимро бидиҳад ва худаш низ барои таҳаммули сели таънаю мазаммат омода буд. Аммо чанҷол нашуд. Ашрофзан аз ҷойгаҳаш истода, роҳбари маҳрамонашро даъват кард.

– Любов Любимовна, – бо садои пасту оҳиста садо кард ӯ. Ба бойзан бисёр вақт худро ҳакиру бечора вонамуд кардан писанд буд. Ҳоҷати гуфтан ҳам нест, чехраи маломатзадаи ашрофзан барои одамони ҳавлӣ низ нороҳаткунанда буд.

– Любов Любимовна, бинед, ман ба чӣ ҳол афтодам, азизам, назди Гаврила Андреич рафта ба вай фаҳмонед; наҳод ки илоҷи як сағчаро наёбанд, охир осоиши ман чӣ мешавад? Оё роҳи дигар нест, боварам намеояд, – бо ҳаяҷони ботинӣ афзуд вай, – дӯстам, тезтар назди Гаврила Андреич бирав.

Любов Любимовна ба хонаи Гаврила рафт ва онҳо дар кадом мавзӯъ суҳбат доштанд, маълум нашуд, лекин баъди андаке гурӯҳи одамони зиёд ҷониби хоначаи Герасим раҳсипор шуданд. Пешгом Гаврила буд, шамол набошад ҳам, кулоҳашро ба даст зер карда тез қадам мезад, аз паси вай хидматгорону ошпазҳо қадам мемонданд, амаки Дум аз тиреза нигариста амр меод ва ҳар гуна ишораҳо мекард. Охири кӯдакон, ки нисфашон бачаҳои ношинос буданд, бо ҳазлу шӯҳӣ даву пар доштанд. Дар поғундаи нимае, ки ба хоначаи Герасим мерасид, посбон меистод, назди дари кулба низ ду посбони калтакдори дигар меистоданд. Онҳо дар як тарафи зинапоя ҷойгир шуданду Гаврила ба дар

наздик омада онро сахт кӯбиду дод зад: Дарро кушо!

Дар ҷавоб аккоси хастаи саг шунида шуду халос.

– Кушо мегӯям! – такрор кард ӯ.

– Гаврила Андреич, – афзуд аз поён Степан, – охир вай кар аст, намешунавад. Ҳама хандиданд.

– Чӣ бояд кард? – пурсид аз боло Гаврила.

– Дари ӯ сӯрох дорад, – гуфт Степан, – шумо аз он ҷо чӯбро дароварда чунбонед. Гаврила ҳам шуда нигоҳ кард.

– Акнун ҷомаро ба дарун тела диҳед.

Ин дам боз овози гирифтаи саг баромад.

– Дидӣ, дидӣ, худаш ба гап даромад, – тӯда нидо карда хандиданд. Гаврила пушти гӯш хорид.

– Не, додар, – ноилоҷ гуфт ӯ, – агар хоҳӣ, ҷомаро худат дарун тела деҳ. – Ҳеч гап не, марҳамат.

Степан даррав боло баромаду чӯбро ба даст гирифта, ҷомаи кухнаро ба дарун тела дода, «баро, баро» мегуфт. Ӯ боз чӯбро мехалонд, ки нохост дари хона якбора кушода шуду ҳамаи одамон бесаранҷом шуда аз поғундаҳо худро ба поён андохтанд. Пеш аз ҳама Гаврила. Амаки Дум тирезаро пӯшид.

– Хайр, хайр мебинем, – дод зад Гаврила аз ҳавлӣ, – ҳушёр бош, ки...

Герасими таҳамтан дар остона меистод. Издихом дар поён гирд омада буд. Герасим дасташро сабук ба миёнаш монда, аз боло ба он одамакҳои либоси олмонипӯш нигоҳ мекард. Ӯ дар либоси сурхи деҳқониаш дар назди онҳо ба сурати паҳлавони азимчусса менамуд. Гаврила қадаме пеш гузошт.

– Нигоҳ кун, бародар, – нидо кард вай, – бо ман ҳазл нақун. Ва ӯ бо имою ишора ба Герасим фаҳмонд, ки хӯчаин қатъиян сагро талаб дорад, – илтиҷо дорам, худи ҳоло онро бидех, набошад рӯзат сиёҳ мешавад.

Герасим ба ӯ нигоҳ карда, сагро нишон доду баъд бо дасташ гулуяшро дошта имое кард, ки гӯё халқаи ресмонро мекашида бошад ва саволомез ҷониби хоҷагидор назар кард.

– Оре, оре, бо каллачунбонӣ тасдиқ кард Гаврила. Герасим ба замин чашм дӯхта, баъд якбора ба ҳаяҷон омаду боз ба Муму ишора кард, ки вай ҳанӯз ҳам пеши пойи ӯ ноумедона дум чунбонда гӯшҳояшро чур мекард. Герасим боз гарданашро дошта, таҳдор ба сандуқи дилаш кӯфт, гӯё фаҳмонд, ки худааш Мумуро нест хоҳад кард.

– Не, ту дурӯғ мегӯӣ, – даст афшонд Гаврила.

Герасим ба вай бо истеҳзо назар карда, хандид ва боз ба кундаи синааш кӯфта дарро пӯшид.

Ҳозирон хомӯш ба якдигар нигоҳ карданд.

– Ин чӣ нағма аст, – гуфт Гаврила, – ӯ боз дарро пӯшида рафт.

– Ҷро ба ҳоли худаш монед, – Гаврила Андреич, – пич-пич кард Степан, – вай ки ваъда дод, хатман иҷро мекунад. Ӯ ҳамин хел одам. Ваъда дод-ку. Вай дар аҳду паймон мисли мо нест, ин ҳақиқат аст.

– Дуруст, – сар чунбонда тасдиқ карданд ҳозирон, – гапи ҳақ. Амаки Дум ҳам тирезаро кушода, – ҳамин хел, – гуфт.

– Майлаш, мебинем, – розӣ шуд Гаврила, – вале ба ҳар ҳол нозир истад.

– Ҳой, Ерошка, – ба яке аз хидматгорони лоғар, ки вазифаи боғбониро низ ба зимма гирифта буду камзули зард дар тан дошт, муроҷиат кард. – Ту чӣ кор дорӣ, калтакро гиру ҳамин чо шин, мабодо ягон воқеа рух диҳад, даррав давида пеши ман биё.

Ерошка бо чӯбдастааш дар пояи охири пойғунда нишаст. Анбӯҳи одамон ба ғайр аз бачаҳои шӯх пароканда шуданд. Гаврила баъди ба хонааш баргаштан аз Любовь Любимовна хоҳиш кард, ки ба хӯчаин хабари иҷрои амрашро расонад, сипас аз рӯйи эҳтиёт фойтунчиро барои политесия равон кард.

Ашрофзан гӯшаи рӯймолчаашро гирех баста, ба атр тар карда, бӯй кашида, ба чакаҳояш молид,

сипас чой нӯшид ва чун ханӯз зери таъсири дору буд, боз хобаш бурд.

Баъд аз як соати изтиробу ташвиш ногоҳ дари хоначаи Герасим кушода шуду худаш намудор гардид. Вай камзӯли идона дар тан дошту сари гарданбанди Мумуро ба даст гирифта буд. Ерошка нимхез шуда ба онҳо роҳ дод. Герасим ҷониби дарвоза қадам зад. Кӯдакону дигар сокинони хавлӣ ўро бо нигоҳи хомӯш гусел карданд. Вай ҳатто боре ба қафо нигоҳ накард ва кулоҳашро низ дар кӯча пӯшид. Гаврила боз ҳам Ерошқаро ба ҳайси назоратчӣ аз қафои вай равон кард. Ерошка аз дур мушоҳида кард, ки Герасим ҳамроҳи сагаш ба ошхонае даромаданд ва мунтазири баромадани онҳо шуд. Дар ошхона Герасимро мешинохтанд ва имову ишораташро мефаҳмиданд. Вай шӯрбо фармуда баъд ба оринҷҳо рӯйи миз такякунон ором нишаст. Муму дар паҳлуяш оромона ба соҳибаш нигоҳ дошт. Мӯйи баданаш медурахшид, маълум, ки ба наздикӣ шона задаанд.

Барои Герасим шӯрбо оварданд. Вай нону гӯштро реза карда, табакчаро рӯйи фарш монд. Муму бо рафтори боодобонаи доимияш ба хӯрокхӯрӣ шурӯъ кард, фукаш сахле ба табакча мерасид. Герасим маъюсона ба саг нигоҳ карду ду қатраи вазнини ашк аз дидааш чакид, қатрае ба пешонии сағу дигаре ба даруни шӯрбо. Ў рӯяшро

бо дастонаш панаҳ кард. Муму нисфи шӯрбои табақчаро хӯрд ва лабонашро лесида дуртар рафта нишаст. Герасим аз ҷояш хеста пули шӯрборо дод. Пешхизмат бо нигоҳи ҳайрату таачҷуб ўро гуселонд. Ерошка Герасимро дида, худро пинҳон кард ва ба маҳзи гузаштани онҳо пайгириашро давом дод.

Герасим хеле ором қадам мезад ва Мумуро аз банд раҳо намекард. Дар сарғаҳи кӯча якбора бозистоду андешамандона роҳашро дигар кард ва ҷониби гузаргоҳи дарё қадам зад. Дар роҳ ба ҳавлие даромад, ки он ҷо кори сохтмон доштанд ва ду хиштро тағи каш карда берун шуд. Сипас аз гузаргоҳи дарё ҷониби соҳил фаромада, ба ҷое омад, ки ду заврақро бо белҳояш баста мондаанд (ин заврақоро пештар тағи чашм карда буд) ва ҳамроҳи Муму ба яке аз заврақҳо нишаст. Пирамарде лангон-лангон аз паси чолёб берун шуда фарёд кард, лекин Герасим калла ҷунбонда зуд-зуд бел заду агарчи хилофи маҷро мерафт, дар як дам беш аз сад метр дур шуд. Пирамард каме истоду тахтапушташро бо дасти чап ва росташ хорида, боз лангон-лангон ба чолёбаш баргашт.

Герасим ҳай бел мезаду бел мезад. Маскав низ паси сар монд. Аз соҳил марғзорону заминҳои кишт ва саҳроҳои беканор, хонаҳо баръало метофтанд. Бӯйи деҳа ба машомаш мерасид. Вай белҳоро як сӯ монда сарашро ҷониби Муму, ки

дар пешаш рӯйи тахтаи хушк менишаст, ҳам кард. Таги заврақ пури об шуда буд. Дастони пурзӯрашро ба тахтапушти сағ ниҳода, карахту беҳис менишаст. Ин дам мавҷҳо заврақро кафо тела медоданд. Ниҳоят Герасим қоматашро рост кард, бошитоб ва чеҳраи тира аз навъе хашми дарднок саросема хиштҳои овардашро ба ресмон баста, нӯгашро ҳалқа карду ба гардани сағ андохт, онро баланд бардошта бори вопасин нигоҳаш кард. Сағ бо эътимод, бе биму ҳарос ба соҳибаш нигариста мулоим думашро ҷунбонд. Герасим рӯяшро баргардонда, чашмонашро сахт пӯшиду дастонашро боз кард... Ӯ дигар ҳеч чизро намешунид, на нӯлаи бадарди Мумуи ба дарё сарозер рафтаю на мавҷи обро; барои вай рӯзи аз хама пурғавғо сокиту бесадо буд, он гуна, ки хамӯштарин шаб барои мо бесадо нест. Даме, ки Герасим чашмонашро боз кард, мисли пештар мавҷҳои тез гӯё ба таъқиби якдигар рӯйи дарё шитоб доштанд ва мисли пештар ба танай заврақ сар мезаданд ва танҳо дар дурдасти наздики соҳил амвоҷи бузург бо ҳалқаҳои васеъ паҳн мешуданд.

Ерошка ҳамин ки Герасимро аз мадди назараш гум кард, даррав ба ҳавлӣ баргашта он чиро ки дида буд, гуфт.

– Ҳо, бале – таъкид кард Степан, – вай сагро ғарқ мекунад. Акнун хотирчамъ гаштан мумкин аст. Ӯ ваъда дод-ку?

Тамоми рӯз Герасимро дигар касе надид. Вай дар хона хӯрок нахӯрд. Дар хӯроки шом низ чояш холи монд.

– Ин Герасим инсони ачибе будааст, – фиш-фиш кард табақшӯйи ғафс, – магар барои сағ одам ҳамин қадар сарсон мешудааст!... Ба ростӣ!

– Герасим ҳамин чо буд, – нохост фарёд кард Степан, ки бо қошуқ ба сӯйи худ шавла мекашид.

– Чӣ тавр? Кай?

– Ҳамин ду соат пештар. Ана ҳамин хел. Ману вай назди дарвоза рӯ ба рӯ шудем, ӯ аз ҳавлӣ баромада мерафт. Ман дар бораи тақдири сағ пурсиданӣ шудам, вале димоғаш сӯхтаву ғамгин буд. Вай ҳатто маро тела дода аз роҳаш дур андохт, яъне ба ман кордор нашав.

– Падарсағ, ғули биёбонӣ чунон афшонд, ки рағҳои баданам бечо шуданд, воҳ, воҳ. – Степан ғайричаשמдошт мушханда карда, пушти сарашро молид. – Ҳа, дастонаш кироӣ, чойи гап не.

Ҳозирон ба ҳоли Степан хандиданд ва пас аз анҷоми хӯрокхӯрӣ пароканда шуданд.

Ин дам дар шоҳроҳи Т...марди қавипайкаре халта дар пушт ва асои дарозе дар мушт бошасту шитоб қадам мезад. Вай Герасим буд. Ӯ ба қафояш нигоҳ накарда, чониби кулбааш, ба деҳа,

ба зодгоҳаш шитоб дошт. Мумуи бечораро ғарқ карда, ба хоначааш омаду зуд баъзе чизҳояшро чамъ кард, бӯғча басту ба пушташ партофта рафт. Роҳро вай барвакт, ҳангоми ба Маскав оварданаш, хуб дар ёдаш гирифта буд. Дехае, ки ашрофзан аз он ҷо вайро овардааст, аз роҳи калон ҳамагӣ бисту панҷ чакрим дарунтар ҷойгир мебошад. Ӯ аз ин роҳ бо шучоати бешикаст, матонату бовар ва азми қавию як навъ шодмонӣ қадам мезад.

Ӯ роҳ мепаймуд; қафаси синааш васеъ боз мешуд ва дидагонаш бо иштиёқу матонат ба пеш дӯхта мешуданд. Вай шитоб дошт, гӯё ки модари пираш дар зодгоҳ роҳи ӯро мепояд ва пас аз сарсонию саёҳати тӯлонӣ дар мулки бегона аз ҳалқаи одамони ношинос ӯро ба сӯйи худ хондааст.

Тоза шаби сокиту гарми тобистон фаро расида, аз як канори уфук, он ҷо ки Хуршед ғуруб карда, гӯшаи осмон ҳанӯз сапедӣ дошт ва аз охири дурахшҳои рӯзи рафта аранге арғувонӣ буд, – аз канори дигар ҳам акнун ранги тира медамид. Шаб аз он ҷо меомад. Садҳо бедона бонг мезаданд, мурғони дигар бо онҳо ҷӯр мешуданд... Герасим овози ҳеч кадоми онҳоро намешунид, ҳамчунин хиш-хиши дилангези шабонаи дарахтонро, ки пойҳои нерумандаш ӯро аз канорашон гузар меод, намешунид, вале бӯйи шиноси ҷави расидаро, ки бар даштҳои тира мавҷ

мезад, эҳсос мекард; боде, ки аз диёраш ба истиқболи ӯ ба парвоз меомад, дӯстона бар рухсори ӯ даст мекашид, бо ришу мӯйҳояш бозӣ мекард; дар пеши рӯи худ роҳи сапеди баррокро – роҳи хонаро, роҳи чун тир ростро дид; дар осмон ситорагони бешуморро дид, ки роҳи ӯро рушан мекунанд ва чун шер неруманду қавидил пеш мерафт, он гуна, ки чун офтоби толеъ бо анвори сурхи обдоре, ки тоза аз пайкари ҷавонаш медамиданд, дунёро рушан кард, байни Маскав ва Герасим сиву панҷ чакрим фосила афтода буд.

Баъд аз ду рӯз вай дигар дар хонаи худаш буд, ки ин ташрифи ӯ барои зани сарбози дар кулбааш ҷойгирифта сахт шигифтангез буд. Вай аввал ба тимсоли Исои Масеҳ таъзим намуда, баъд назди калонтари деҳа рафт. Калонтар нахуст мушаввашхотир шуд, аммо ба хотири он ки мавсими дарав оғоз шуда буд, зуд ба дасти Герасим чун заҳматкаши намуна дос доданд ва ӯ рафт ба дарав, то чун пешин он гуна бидаравад, ки мардон аз доскашӣ ва тали баланди даравидаҳои ӯ хангу манг шаванд.

Дар Маскав рӯзи дигар баъди фирори Герасим дар ҷустуҷӯи ӯ шуданд. Ба хоначааш даромада ҳама ҷоро зерурӯ карданд ва сипас ба Гаврила иттилоъ доданд. Хоҷагидор омада диду бо ҳайрат китф дарҳам кашид, андешид, ки Герасим ё фирор кардааст ё ҳамроҳи саги ношудаш худро низ ғарқ кардааст.

Ба политсия ва ашрофзан маълумот доданд. Ашрофзан сахт хашмин шуда гирия кард ва фармон дод, ки бо ҳар роҳе бошад, Герасимро пайдо кунанд. Вай изҳор кард, ки ҳеч фармони нобудии сагро намодааст ва дар ниҳоят Гаврилро чунон сарзаниш кард, ки вай тамоми рӯз каллаашро чунбонда, хайр, хайр мегуфт. То вақте ки амаки Дум, «хайр»-гӯён масхарааш накард, ором нагирифт. Аз деҳаи Герасим хабар расид, ки вай он ҷо будааст. Ашрофзан андак ором шуда, аввал фармон дод, ки хатман Герасимро баргардонда ба Маскав фиристанд. Лекин пасон фаҳмонд, ки ба вай ин гуна шахси носипос даркор нест. Чанде баъд худи ашрофзан аз дунё гузашт. Вале ворисонаш зуд Герасимро фаромӯш карданд ва хидматгорони боқимондаро низ ба баҳонаи андоз озод карданд.

Герасим акнун дар хоначаи худаи танҳо зиндагӣ мекард ва монанди пештара бақуввату баҳодур буда, кори чаҳор нафарро ба анҷом мерасонаду ҳанӯз таҳамтану сарбаланд аст. Лекин ҳамсояҳо пай бурданд, ки баъди аз Маскав бозгаштанаш ӯ дигар ба занҳо тамоман аҳамият намода, ҳатто ба онҳо нигоҳ намекунад, саг ҳам намегирад. Бигузор – мегуфтанд мардҳо, – ин саодати вай аст, ки пойбанди занҳо нест. Саг ба ӯ чӣ лозим? Охир ба ҳавлии ӯ дуздро бо гарданбанд ҳам кашида бурда намешавад! Ана ҳамин гуна овозаҳост дар бораи неруи паҳлавони лол.

Иван Сергеевич Тургенев

МУМУ

Қисса

Муҳаррир	Додохон Ҷалолов
Мусахҳех	Манижа Сафаралиева
Муҳаррири техникӣ	Қобилҷон Саъдуллоев
Тарроҳ	Қосимхӯҷа Назаров

Ба матбаа 21.04.2016 супорида шуд.
Ба чоп 16.08.2016 иҷозат дода шуд.
Андозаи 60x84 1/16. Қоғази офсет. Чопи офсет.
Ўзъи чопӣ 3,0. Адади нашр 44400 нусха.
Супориши №70/2016.

Муассисаи нашриявии «Маориф»-и
Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон
734034. ш. Душанбе, кӯчаи Аҳмади Дониш, 50.
Тел: 98-552-89-89.
E- mail: najmiddin64@mail.ru

Дар матбааи ҶДММ «Ҷамшед ва К» чоп шудааст.